

سقط جنین و تأثیر آموزه‌های دینی بر کاهش آن صدیقه مسیبه اردکانی^۱

چکیده

سقط جنین از جمله مسائل مهم و پرچالشی است که در عصر حاضر به یکی از معضلات مهم اجتماعی تبدیل شده است. با نگاهی گذرا به افزایش روزافزون و سرسام آور سقط جنین های پنهانی و غیرقانونی و با توجه به تعارض آشکار انجام این عمل با آموزه‌های اخلاقی-اسلامی، انجام یک تحقیق مستقل با رویکرد اخلاقی، ضرورتی اجتماعی و رسالتی دینی به نظر می‌رسد. یکی از عوامل موثر و کارآمد در رابطه با کاهش سقط جنین، نقش و تأثیر آموزه‌های دینی بر افراد می‌باشد؛ آموزه‌هایی که باعث خود کنترلی در افراد می‌شود و دیگر نیازی به کنترل رسمی یا غیررسمی نخواهیم داشت. با نگاهی گذرا به این موضوع درمی‌یابیم که این امر با مواردی چون سطح تحصیلات، درآمد خانواده، مذهب، قومیت، تعداد فرزندان، سن ازدواج، ... مرتبط می‌باشد که در این میان ارتباط تنگاتنگی میان سقط جنین و مذهب وجود دارد. روش تحقیق به صورت توصیفی و تحلیل مطالب است و گردآوری مطالب به صورت کتابخانه‌ای می‌باشد.

کلید واژه ها: جنین، سقط، سقط جنین، .

¹ طلبه مدرسه فاطمه الزهرا سلام الله علیها اردکان

مسئله ادامه‌ی حیات بشر در گرو باروری می‌باشد که برای تحقق این مهم زنان نقش برجسته و مهمی دارند و موضوع بحث بر انگیز سقط جنین به عنوان مهمترین و جدی ترین خطر پیش روی این امر باید به صورت اساسی و جدی مورد توجه قرار گیرد. ارتباط تنگاتنگی میان سقط جنین و مذهب وجود دارد اگرچه در میان برخی مذاهب و مکتب هاو بسیاری از کشورها امکان سقط جنین در صورت تقاضا وجود دارد اما اسلام به زندگی انسان احترام می گذارد و از آن محافظت می کند و برای سقط جنین شرایط خاصی مطرح کرده است؛ اما همیشه مذموم و مورد نکوهش بوده است.

سقط جنین در طول تاریخ غالباً در مباحث اخلاقی نیز جا داشته و فیلسوفان اخلاق کوشیده اند با ارجاع به تئوری های اخلاقی این مسئله را حل کنند؛ مسئله ای که با عواطف و وجدان و باورهای دینی پیوند خورده است و به سادگی نمی توان درباره آن داوری کرد. با آن که این مبحث بیش از همه مباحث اخلاقی مورد توجه فیلسوفان اخلاق قرار گرفته، کمتر درباره حکم اخلاقی آن اتفاق نظر حاصل شده است به عنوان مثال تا دهه شصت میلادی در همه ایالات متحده آمریکا سقط جنین غیر قانونی و در نتیجه غیر اخلاقی شناخته می شده است، این مسئله در طول تاریخ غالباً در مباحث اخلاقی نیز جا داشته و فیلسوفان اخلاق کوشیده اند با ارجاع به تئوری های اخلاقی این مسئله را حل کنند؛ مسئله ای که با عواطف و وجدان و باورهای دینی پیوند خورده است و به سادگی نمی توان درباره آن داوری کرد. با آن که این مبحث بیش از همه مباحث اخلاقی مورد توجه فیلسوفان اخلاق قرار گرفته، کمتر درباره حکم اخلاقی آن اتفاق نظر

حاصل شده است. به عنوان مثال تا دهه شصت میلادی در همه ایالات متحده آمریکا سقط جنین غیر قانونی و در نتیجه غیر اخلاقی شناخته می شده است،

امروزه در اثر پیشرفت دانش و فناوری، تشخیص نقصهای ژنتیکی و بیماریهای جنین میسر شده و به تبع آن، ضرر ادامه حمل و نگهداری جنین برای مادر به سادگی قابل تشخیص شده است و سقط جنین جدا از موارد مجاز آن غیر قانونی و غیر شرعی می باشد.

هدف از این پژوهش بررسی کارکرد و سهم آموزه های دینی و اعتقادی در کاهش سقط جنین می باشد. نتیجه تحقیقات نشان داد که باور ها و آموزه های دینی در همه زمینه ها به دغدغه های بشری پاسخ می دهد و هیچ گاه رنگ کهنگی به خود نمی گیرد؛ چرا که پناه بردن به آموزه های دینی، خصوصاً دین اسلام، بهترین و مؤثرترین روش در کاهش سقط جنین می باشد

درخصوص مبانی اخلاقی این عمل، تحقیقات و پژوهش های متعددی صورت گرفته است؛ از جمله

سید عبدالله خندان در سال 1401 به «حق سقط جنین برای زنان از دیدگاه اخلاق اسلامی» پرداخته است در این مقاله دو استدلال عمده درباره ی سقط جنین ارادی که در بین متفکران غیر مسلمان رواج دارد با دیدگاه اخلاق اسلامی به نقد پرداخته است.

مرتضی عبدالجبار و همکاران در سال 1395 به «بررسی عوامل مؤثر در تصمیم گیری زنان برای سقط عمدی جنین و نگرش اعتقادی و شرعی آنان در برابر آن» پرداخته است. در این مقاله عوامل مؤثر در سقط جنین با نگرش اعتقادی و شرعی است؛ اما این اثر مبانی اخلاقی اسلامی را در کاهش سقط جنین بررسی می کند.

1- مفهوم شناسی

به منظور فهم داده ها و دستیابی به نتیجه ی دقیق و مبرهن لازم است عناوین جنین، سقط جنین و اخلاق اسلامی مفهوم شناسی شود.

1-1- جنین

در لغت به هر چیز پوشیده ای جنین اطلاق می شود¹ و در اصطلاح به فرزند تا زمانی که در شکم مادرش قرار دارد جنین گفته می شود.²

1-2- سقط

سقط: به معنای افکندن و انداختن است؛ بنابراین سقط جنین یعنی جنین افکندن و بچه انداختن است.³

1-3- سقط جنین

¹ . ابن منظور، لسان العرب ، ج 13، ص 94 .

² . همان، ص 139.

³ فراهیدی، العین، ج 5، ص 71.

به اخراج جنین قبل از موعد، به نحوی که امکان ادامه حیات نداشته باشد، اطلاق می‌گردد.^۱ به دیگر سخن، سقط جنین عبارت است از انجام هرگونه اعمال عمدی یا غیرعمدی بر روی زن باردار، که موجب متوقف شدن دوران تکامل و مراحل جنینی شود یا به سلب حیات از حمله که قابل زیستن است، بینجامد؛ به نحوی که حمل، خارج از بطن مادر، زنده نبوده و یا فاقد قابلیت زندگی کردن باشد.

1-4- اخلاق اسلامی

در زبان عربی اخلاق جمع "خُلُق" و "خُلُق" می‌باشد،^۲ و در لغت به معنای صفت نفسانی یا هیات راسخهایی است که انسان در اثر آن حالت نفسانی بدون فکر اعمال و رفتارهایی را انجام می‌دهد^۳ و در اصطلاح به باید و نباید‌هایی گفته می‌شود که از متن قرآن و روایات استخراج شده است که شخص برای داشتن زندگی بهتر باید به آنها عمل نماید.^۴

2- سقط جنین عمدی و غیر عمدی

سقط جنین ممکن است گاهی عمدی و یا غیرعمدی صورت بگیرد. گاهی جنین به صورت طبیعی و به علت اتفاقاتی خارج از اراده سقط می‌گردد و گاهی این عمل به صورت کاملاً اختیاری رخ می‌دهد که در بسیاری از بارداری‌های ناخواسته این اتفاق رخ می‌دهد.

^۱ دائرة المعارف فقه الاسلامی، وسوعه الفقه الاسلامی طبقاً لمذهب اهل البیت، ج ۲، ص ۳۹۴.

^۲ ابن منظور، همان، ج ۴، ص ۱۴۰۴.

^۳ همان.

^۴ دیرباز، مجله پژوهش‌های اخلاقی (تحقیق انتقادی تعریف اخلاق از دیدگاه فلاسفه ی غربی معاصر).

خواهد بود که حتی در همه اعضاء بدن تاثیرگذار است و سبب سلامت جسمی و داشتن آرامش روحی خواهد شد.

انسان در برابر خداوند دارای دو مقام و جایگاه است: یکی مقام انسان ها در جریان تکوین و آفرینش و دیگری مقام انسان ها در سیر رشد از نقص به سوی کمال.

در مورد اول طبق بیان آیات و روایات بین نوع آدمی، سیاه و سفید، عرب و عجم، زن و مرد، فرقی وجود ندارد و تمام انسان ها دارای مقامی شریف و بلند مرتبه اند.

نتیجه گیری

گرفتن حق حیات از انسان در هر مرحله ای از رشد که باشد حتی در دوران جنینی گناهی نابخشودنی می‌داند.

هر چه باورهای و اعتقادهای انسان راسخ و محکم‌تر باشد کمتر مرتکب گناه که از جمله‌ی آنها قتل نفس که مصداق بارز آن سقط جنین است می‌شود، انسان متخلق به آموزه‌های اخلاقی چون ایمان، تواضع، صبر، شکر، تسلیم در برابر حق،.....مرتکب گناه کبیره‌ی سقط جنین نمی‌شود و این امور در کاهش سقط‌های جنین عمدی نقش مؤثر دارد.

آدمی به مقدار بهره‌مندی از تقوا، دارای ارزش است. به عبارت دیگر، انسان‌ها همگی به هنگام خلق دارای مقامی یکسان‌اند، اما زمانی که دارای اختیار می‌شوند، هر یک به تناسب بهره‌ای که از تقوا دارند، دارای ارزش هستند، طبق این سخن انسانها در مقام تکوین و خلقت هیچ تفاوتی با هم ندارند و جنس مذکر و مونث در درگاه خداوند یکسان و مساوی است و هیچ برتری نسبت به هم ندارند طبق آیه‌ی قرآن خداوند به هر کس بخواهد دختر و به هر کس که بخواهد پسر می‌دهد و این مطابق با مشیت اوست، ناراحت کننده است که بدانیم یکی از دلایل سقط‌های جنین عمدی جنسیت فرزند است. خانواده‌ای خواهان فرزند پسر است و وقتی می‌فهمد که جنین دختر است دست به سقط آن می‌زند و بر عکس، این در حالی است که اگر بنده تسلیم محض خداوند و اراده‌ی او باشد دختر و پسر را به یک چشم دیده و

فرقی میان این دو قائل نیست بنابراین تسلیم بودن در برابر حق انسان را از ارتکاب به سقط جنین باز می‌دارد.

فهرست منابع

• قرآن کریم

1. ابن جزى، ابوالقاسم محمد بن احمد كلبى، القوانين الفقهيه، دار الفكر، بی جا.
2. اسلامى، حسن، رهيافت هاى اخلاقى به سقط جنين، بارورى و نابارورى، قم: نشر معارف، 1386.
3. حر عاملی، محمد بن الحسن، وسائل الشيعه، مؤسسه‌ی قم: آل البيت، چاپ چهارم، 1414.
4. خامنه‌ای، سيدعلی، اجوبه الاستفتاءات، تهران: انتشارات بين المللى الهدى، 1384.
5. فراهيدى، خليل بن احمد، العين، قم: هجرت، 1409.
6. كلينى، محمد بن يعقوب، اصول كافى، تهران: دار الكتب الاسلاميه، 1407.

مجلات:

7. آل بويه، عليرضا؛ علاسوند، فريبا؛ كبرى، زينب، بررسى انتقادى ديدگاه اكوفمنيسم راديكال در باره‌ى جواز سقط جنين از منظر اخلاقى، پژوهش نامه‌ى اخلاق، ش 43، 1397.
8. -----؛ على اسلامى نسب، حمزه، نادرستى سقط جنين به لحاظ اخلاقى بر مبنای هديه بودن جنين از سوى خدا، پژوهش نامه اخلاق، ش 33، 1395.
9. پناهى، على احمد؛ سالارى فر، محمدرضا، ارزش شناسى فرزند آورى از چشم انداز اسلامى و تبیین آثار معنوى- روان شناختى آن، پژوهش نامه‌ى اخلاق، ش 65، 1401.
10. جمشيدى، فاطمه؛ آل بويه، عليرضا؛ تيز قدم، فاطمه، بررسى و نقد ديدگاه پيتر سينگر درباره اخلاقى بودن سقط جنين، تأملات فلسفى، ش 21، 1397.
11. ديرباز، عسگر؛ اصلانى، محمد، تحقيق انتقادى «تعريف اخلاق» از ديدگاه فلاسفه‌ى غربى معاصر، پژوهش‌هاى اخلاقى، ش 23، 1395.
12. رودگر، نرجس؛ زينب، كبرى، نقد ادله‌ى فمنيستى بر «آزادى سقط جنين به دليل حقوق اخلاقى مادر و جنين» بر اساس روش شناسى بنيادين در فلسفه اخلاق، پژوهش هاى اخلاقى، ش 1، 1401.
13. شوبكلائى، مسلم، واكاوى فرزندآورى از ديدگاه آيات و روايات، پيام، ش 121 و 122، 1395.
14. عبدالجبارى، مرتضى؛ كرمخانى، مرضيه، سحرخيز، نسرین؛ پور حسينقلی، محمد امين؛ شكرى، معصومه، بررسى عوامل مؤثر در تصميم گيرى زنان براى سقط جنين عمدى و نگرش اعتقادى و شرعى آنان، پژوهش در دين و سلامت، ش 4، 1395.

15. غلامی، جواد؛ رضانیا، حمید، بررسی سقط جنین در فقه شیعه با محوریت آراء امام خمینی، علوم اسلامی انسان، ش12، ج3، 1389.
16. کردفیروزجایی، اسدالله، واکاوی پیش انگاره کرامت هستی شناختی انسان بر حرمت سقط جنین با رویکرد کلامی، انسان پژوهی دینی، ش44، 1399.
17. میرخندان، عبدالله، حق سقط جنین برای زنان از دیدگاه اخلاقی، زن و فرهنگ، ش54، 1401.